

కళలు - సాంస్కృతిక విద్య
పాఠ్యప్రణాళిక 1 నుండి 10 తరగతులు



రాష్ట్ర విద్యాపరిశోధన శిక్షణ సంస్థ
ఆంధ్రప్రదేశ్, హైదరాబాదు



రూపొందించిన వారు

చిత్రలేఖనం

డా॥ బి.వి. రెడ్డి
డా॥ వాణీదేవి
శ్రీ కె. శ్రీనివాస్
శ్రీ కె. రాఘవాచారి
శ్రీ పి.వి. రామకిషన్
శ్రీ గోనె లింగరాజు

సంగీతం

డా॥ ఉమాదేవి
డా॥ మృణాలిని

నాట్యం

శ్రీ కళామిత్ర ఆర్. రవిశర్మ
డా॥ కళాకృష్ణ
డా॥ రత్నకుమారి
శ్రీ పి. కేశవ ప్రసాద్

థియేటర్

శ్రీ దేవదాస్ కనకాల
శ్రీ సి.ఎస్. రావు
శ్రీ దీక్షిత్
డా॥ విజయరాఘవ తాటిపర్తి
శ్రీ మహి
శ్రీ చొక్కాపు వెంకటరమణ

పబ్లిసిటీ, క్రాఫ్ట్

శ్రీమతి జి. మాధవీలత
శ్రీమతి పి. నాగేశ్వరి



ఎడిటింగ్, సమన్వయం

డా॥ టి.వి.ఎస్. రమేష్

సైన్స్ పాఠ్యపుస్తక కోఆర్డినేటర్, విద్యాప్రణాళిక పాఠ్యపుస్తక విభాగం
రాష్ట్ర విద్య, పరిశోధన, శిక్షణ సంస్థ
హైదరాబాదు.

డా॥ ఎన్. ఉపేందర్ రెడ్డి

ప్రాఫెసర్, విద్యాప్రణాళిక పాఠ్యపుస్తక విభాగం
రాష్ట్ర విద్య, పరిశోధన, శిక్షణ సంస్థ
హైదరాబాదు.

ముఖ్యసలహాదారులు

శ్రీ జి. గోపాల్రెడ్డి

సంచాలకులు
రాష్ట్ర విద్య, పరిశోధన, శిక్షణ సంస్థ
హైదరాబాదు.

డా॥ రాళ్ళబండి కవితా ప్రసాద్

సంచాలకులు
సాంస్కృతిక శాఖ, హైదరాబాదు.

శ్రీ ఎన్. ముక్కేశ్వర్ రావు, ఐ.ఎ.ఎస్.

కమీషనర్, దేవదాయ శాఖ
హైదరాబాదు, ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీమతి వి. ఉషారాణి, ఐ.ఎ.ఎస్.

కమీషనర్, పాఠశాల విద్య
హైదరాబాదు, ఆంధ్రప్రదేశ్

ముందుమాట

రాష్ట్రంలోని బాలలందరికీ విలువైన విద్యను, విలువలు గల విద్యను అందించి, వారిని ఉత్తమ పౌరులుగా తీర్చిదిద్దాలనేది ప్రథమ లక్ష్యం.

బాలలు తమ పరిసరాలను అవగాహన చేసుకొని సునిశిత దృష్టితో ఆలోచించాలి. జాగ్రత్తగా వినాలి. నిర్భీతితో మాట్లాడాలి. ఉపాధ్యాయులు కూడా సహజసిద్ధంగా, స్నేహపూర్వక వాతావరణంలో బాలలకు వివిధ నైపుణ్యాలతో శిక్షణ ఇస్తూ, విద్యార్థులు స్వేచ్ఛగా తమ సందేహాలను అడిగి తెలుసుకునేలా చదువు నేర్పాలి. అందుకు 'సాంస్కృతిక విద్య' తోడ్పడుతుంది. ఇది ఉపాధ్యాయుడు - విద్యార్థి మధ్య సాన్నిహిత్యాన్ని పెంచుతుంది. గురువుపట్ల అభిమానాన్ని, గౌరవాన్ని, ఇష్టాన్ని పెంచుతుంది.

- సాంస్కృతిక విద్యలో రెండు పద్ధతులున్నాయి. 1. కళలను నేర్చుకోవడం 2. కళల ద్వారా నేర్చుకోవడం.
- బాలలు కళలను నేర్చుకోవడమనేది వారి వ్యక్తిగత ఆసక్తిని బట్టి ఉంటుంది.
- కళల ద్వారా విద్య నేర్చుకోవడమనేది చదువుపట్ల బాలలకు ఆసక్తిని కలిగించే ప్రక్రియ. అదే ఈ సాంస్కృతిక విద్య.
- దృశ్య కళలు, ప్రదర్శనాకళలు అనేవి రెండు ప్రధాన భాగాలు.
- దృశ్య కళలు: చిత్రకళ, శిల్పం, వ్యర్థ పదార్థాలతో రకరకాల పదార్థాలు తయారు చేయడం వంటివి.
- ప్రదర్శనాకళలు: సంగీతం, నృత్యం, అభినయం మొదలైనవి.

వీటితోపాటు వ్యాయామం, ఆటలు, యోగా, వ్యక్తిత్వ వికాసం, విలువలతో కూడిన విద్య బాలలకు నేర్పించాలి. తెలుగు జాతి చరిత్ర, సంస్కృతి మరియు సాహిత్యంపై అవగాహన, మక్కువ పెంచాలి. సాంస్కృతిక విద్య విద్యార్థులకు బాలలకు పైన ఉదహరించిన సాంస్కృతిక అంశాలు చదువులో ఇమిడిపోయేలా చెప్పడం. ఆ అంశాల ద్వారా చదువుపట్ల వారికి ఆసక్తిని కలిగించడం. చదువును ఒక ఆటలాగా, ఒక పాటలాగా, ఒక రంగుల బొమ్మలాగా, ఒక అభినయంలాగా ఉల్లాసంగా నేర్చుకోవడం, అలా వారు ఇష్టంగా నేర్చుకునే వాతావరణాన్ని కల్పించడం కోసం సాంస్కృతిక అంశాలను సాధనాలుగా ఉపయోగించుకోవడం ఉపాధ్యాయులు చేయాల్సిన పని.

పిల్లలకు సంబంధించి వారిక పాఠ్యాంశాలలోని ఒక పాఠాన్ని తీసుకొని ఆ పాఠంలోని విషయాన్ని వారు నాటికగా, రూపకంగా అభినయించేలా పిల్లలను ఉపాధ్యాయుడు ప్రేరేపించాలి. కొన్ని సూచనలు చేసి ప్రదర్శనకు సహకరించాలి.

పాఠ్యపుస్తకంలోని ఒక పాటను తమకు గల అవగాహన మేరకు చక్కగా పాడేలా ప్రోత్సహించాలి. కొన్ని సూచనలు చేసి ఉపాధ్యాయుడు పాడించాలి. అందుకనుగుణంగా నృత్యాన్ని జతచేసి వారు ఆడేలా ప్రేరేపించాలి.

మరో పాఠ్యాంశాన్ని ఏకపాత్రాభినయంగా ప్రదర్శించేలా పిల్లలకు మార్గదర్శకత్వం వహించాలి. కొన్ని ప్రత్యేక సందర్భాలతో పిల్లలతో అలంకరణ సామగ్రి, కాగితాలతో తోరణాలు తయారుచేసేలా పిల్లలకు ఉత్సాహం కలిగించాలి. మట్టితో బొమ్మలు చేయడం, రంగుల బొమ్మలు, ముఖ తొడుగులు (మాస్కులు) తయారు చేయడం వారికి నేర్పాలి. కథలు చెప్పడం ద్వారా వారికి విలువల విద్యను, మానవతా విలువలు, వ్యక్తిత్వ వికాసం కలిగించడంతోపాటు భాషాభివృద్ధికి కృషి చేయాలి.

ఇందుకోసం ఉపాధ్యాయుడికి ఆయా కళలపట్ల అవగాహన అవసరం. కొంత ప్రాథమిక ప్రవేశం అవసరం. సాంస్కృతిక విద్యను, అంటే కళలను చదువులో ఇమిడ్చి చెప్పడం కోసం ఉపాధ్యాయులకు నిపుణులతో శిక్షణ ఇప్పించాల్సిన ఆవశ్యకత ఉన్నది.

ఈ అంశాలను ఉపాధ్యాయుల సామర్థ్యాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని, నిపుణులు సాంస్కృతిక విద్యకు పాఠ్య ప్రణాళిక రూపొందించేందుకు సూచనలు చేసినట్లయితే దాని ద్వారా రాష్ట్రంలోని బాలలు ప్రయోజనం పొందుతారు.

విషయ సూచిక

1.	కళలు - సాంస్కృతికవిద్య - వ్యూహాలు	5
2.	కళలు - సాంస్కృతికవిద్య - చిత్రలేఖనం - తరగతి వారీగా పాఠ్య ప్రణాళిక	6 - 15
3.	కళలు - సాంస్కృతికవిద్య - క్రాఫ్ట్, పప్పెట్రీ - తరగతి వారీగా పాఠ్య ప్రణాళిక	16 - 23
4.	కళలు - సాంస్కృతికవిద్య - సంగీతం - తరగతి వారీగా పాఠ్య ప్రణాళిక	23 - 26
5.	కళలు - సాంస్కృతికవిద్య - నాట్యం - తరగతి వారీగా పాఠ్య ప్రణాళిక	27 - 28
6.	కళలు - సాంస్కృతికవిద్య - థియేటర్ - తరగతి వారీగా పాఠ్య ప్రణాళిక	29 - 35

కళలు - సాంస్కృతికవిద్య - వ్యాహాలు

కళలు మన సంస్కృతికి ప్రతిబింబాలు. వ్యక్తి మానసికోల్లాసానికి ఎక్కడైతే అవకాశం ఏర్పడుతుందో అక్కడ సృజనాత్మకత వెల్లివిరుస్తుంది అని అంటారు ప్రఖ్యాత శాస్త్రవేత్త ఐన్ స్టీన్. మానవ సమాజాలు పరిణామం చెందుతున్న క్రమంలో ఎన్నో కళలు ఆవిర్భవించాయి. చాలా కాలంపాటు ఆయా కళలు ఒక తరం నుండి మరో తరానికి నిరంతరాయంగా ప్రవహిస్తూనే ఉన్నాయి. కుండలు తయారుచేసే వ్యక్తి తన పిల్లలను ఆయా పనులలో నిమగ్నం చేసుకొని వారిని కూడా నిపుణులుగా తీర్చిదిద్దేవాడు. ఒక సంగీతకారుడు కుటుంబ జీవితంలో పాటను మమేకం చేసుకునేవాడు. నాట్యకారుడు నాట్యంలేనిదే మనుగడ లేదన్నంతగా మదనపడేవాడు. అప్పటి సమాజం ప్రతి కళను కాపాడుకునేందుకు, కొనసాగించుకునేందుకు ప్రయత్నించేది. కాలక్రమంలో కళలు ఎన్నో కొత్త పుంతలు తొక్కాయి. మార్పులు చేటుచేసుకున్నాయి. బొమ్మలు గీస్తూ కూర్చుంటే తినడానికి తిండి ఎక్కడ నుండి వస్తుందనీ, అది పనిపాట లేనివాళ్ళు చేసే కార్యక్రమమనే భావన తల్లిదండ్రుల్లో మొదలైంది. పిల్లలు చదువుల చట్రంలో చిక్కుకుపోవడంతో వారిలో సృజనాత్మకత చితికిపోయింది. మరోతరం మానవత్వపు మంచి గంధాన్ని వెదజల్లడం మరచిపోయింది. మనసున్న మనుషుల్లా పిల్లల్ని తీర్చిదిద్దాలంటే చదువుల్లో కళలు కాలు ఊనాలి. సంస్కృతి పది కాలాలపాటు విలసిల్లాలంటే పాఠశాలల్లో కళావేదికలు కొలువుదీరాలి. ఇందుకోసం రూపొందిందే కళావిద్య.

కళలు మరియు సాంస్కృతిక విద్య అంటే ఏమిటి? ఎందుకు?

వీటి ద్వారా పిల్లల్లో ఏయే లక్షణాలు, సామర్థ్యాలు అలవడతాయి?

ఆరోగ్యవంతమైన జీవన విధానం అలవర్చుకోవడంలో ఈ కళలు ఏవిధంగా దోహదపడతాయి?

కళ మరియు సాంస్కృతిక విద్య పాఠశాలల్లో అమలు చేయడంలో ఉపాధ్యాయుల పాత్ర ఏమిటి? ఎలాంటి స్థానిక సహకారం తీసుకోవాలి?

కళలు మరియు సాంస్కృతిక విద్యలు ప్రభావవంతంగా అమలు చేయడం ఎలా?

కళలు మరియు సాంస్కృతిక విద్యలో పిల్లలను ఎలా మూల్యాంకనం చేయాలి? ప్రతిభగల వారిని ఎలా గుర్తించాలి?

కళలు - సాంస్కృతిక విద్యలో, పిల్లలు బొమ్మలు గీయడం మొదలుకొని వాద్యపరికరాలు వినియోగించడం, నటించడం వరకు ఉన్న అంశాలన్నీ మన సంస్కృతి సాంప్రదాయాల పరిరక్షణకు ఎంతగానో తోడ్పడతాయి. పిల్లలకు భాషపట్ల, సంస్కృతిపట్ల, కళలపట్ల సున్నిత మనసు ఏర్పడుతుంది. అయితే, దీని ద్వారా పిల్లలను ఆయా రంగాలలో నిపుణులుగా తయారు చేయడం కళలు- సాంస్కృతిక విద్య ముఖ్య ఉద్దేశం కాదు. కళలపట్ల అభిరుచి కలిగినవారిగా తీర్చిదిద్దడమే ప్రధానం. ఇది భవిష్యత్తులో వారికి ఉపాధి మార్గంగా మారే అవకాశం లభిస్తుంది. పిల్లలు తమ అభిరుచుల మేరకు చదువుకునే అవకాశం లభించినట్లవుతుంది. అందువల్ల వారు మరింత సృజనాత్మకంగా మసలుకోగలుగుతారు. పాఠ్యప్రణాళికలో నిర్దారించిన అంశాలలో పిల్లలకు శిక్షణనివ్వడంలో, పాఠశాలలు అవసరమైన వనరులను సమకూర్చుకోవడంలో స్థానిక కళాకారులు ఎంతగానో సహాయపడతారు. ఇది పిల్లలకు కళలపట్ల అభిరుచి కలిగించడంతోపాటు స్థానిక కళలపట్ల అవగాహన, సమాజంపట్ల బాధ్యత వహించడానికి ఎంతగానో ఉపయోగపడుతుంది.

బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం, పాటలు పాడడం, నాట్యం చేయడం, తోలుబొమ్మలాడించడం, నాటికలలో నటించడం మొదలైన అంశాలన్నింటినీ కళావిద్య బోధనలో భాగం చేసుకోవాలి. ఇందుకోసం ప్రత్యేక శిక్షణ పొందిన ఉపాధ్యాయులను నియమించడం జరుగుతుంది. అయితే సబ్బక్టు ఉపాధ్యాయులు తమ అభిరుచి మేరకు ఆయా అంశాలలో పిల్లలకు శిక్షణనివ్వాలి. ఇందుకోసం స్థానిక కళాకారులతోపాటు వివిధ రంగాలలో నిపుణులతో రూపొందించిన సి.డిలు ఉపయోగించుకోవాలి. కళావిద్యను ఇతర సబ్బక్టుల బోధనలో సమ్మిళితం చేసుకోవాలి.

మూల్యాంకనం:

కళలు-సాంస్కృతిక విద్య ఒక సహపాఠ్య అంశంగా పాఠశాలల్లో అమలవుతుంది. కాబట్టి దీనిని కూడా మూల్యాంకనం చేయాలి. ఈ విభాగంలో నిర్దారించిన విద్యాప్రమాణాల గురించి ఉపాధ్యాయులు అవగాహన పొంది ఉండాలి.

- | | |
|--|--|
| 1. బొమ్మలు గీయడం, నమూనాలు చేయడం, రంగులు వేయడం, అలంకరణలు చేయడం. | 4. పాటలు పాడడం, వాద్యపరికరాల వినియోగం. |
| 2. ఒరిగామి, టాన్ గ్రామ్, కుట్లు, అల్లికలు. | 5. నృత్యం, స్థానిక కళారూపాలను ప్రదర్శించడం, ఆంధ్రుల చరిత్ర, సంస్కృతి, సాహిత్యం |
| 3. నాటికలు, ఏకాంకికలలో అభినయించడం, కొరియోగ్రఫీ. | |

పై విద్యాప్రమాణాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని ఉపాధ్యాయుడు పిల్లలకు అభ్యాసాలు కల్పించాలి. వాటిని సాధించారో లేదో మూల్యాంకనం చేయాలి. పిల్లల ప్రదర్శనలు, అభిరుచుల ఆధారంగా మూల్యాంకనం చేయాలి. ఒక్కొక్క విద్యాప్రమాణానికి 10మార్కుల చొప్పున మొత్తం 50మార్కులపై గ్రేడు నిర్దారించాలి. అయితే సమ్మీటివ్ మూల్యాంకన సమయంలో మాత్రమే వీటిని నమోదు చేయాలి.

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక
చిత్తలేఖనం

1వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలుగీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> • వస్తువును చూసి లేదా సొంతంగా తనకు నచ్చిన బొమ్మను గీయడం • రేఖా చిత్రాలు గీయడం • గీతలతో చిత్రాలు గీయడం (మ్యాచ్ స్టిక్ డ్రాయింగ్) • క్రమానుగత రేఖా చిత్రాలు గీయడం (ప్యాటర్న్ డ్రాయింగ్) 	5 6 6 5
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> • మట్టితో బొమ్మలు చేయడం • ఇసుకను కొబ్బరి చిప్పలు, మూతలు, గ్లాసులు మొదలైన వాటిలో పోసి నమూనాలు తయారుచేయడం, డిజైనులు తయారుచేయడం 	6
ప్రింట్ మేకింగు	<ul style="list-style-type: none"> • బెండ, ఆలుగడ్డ మొదలైన వాటితో అచ్చులు వేయడం 	7
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> • కాగితంతో పడవలు చేయడం 	5

దేశం అభివృద్ధి చెందడమంటే అద్దాల మేడలు, రంగుల గోడలు నిర్మించడం కాదు. పౌరుని నైతికాభివృద్ధి నిజమైన దేశాభివృద్ధి.

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక
చిత్తలేఖనం

2వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> • రేఖాచిత్రాలు, సరళమైన గీతలతో బొమ్మలు (మ్యాచ్ స్టిక్ డ్రాయింగ్) • క్రేయాన్స్ తో రంగులు వేయడం • ఆకుల రెమ్మలు, గడులలో సున్నాలు వంటి ప్యాటర్న్స్ గీయడం 	5+5 5
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> • మట్టితో బొమ్మలు చేయడం (పిడతలు, మూతలు, బండి మొ॥వి) • మౌల్డింగ్ (అచ్చులు వేయడం, ఇసుకతో, టెంకాయ చిప్పలతో) 	5+5
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> • బెండకాయ, ఉల్లిగడ్డతో పేపర్ పై అచ్చులు వేయడం (రంగులలో ముంచి) 	5
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> • కొలాజ్ వర్క్: పేపర్ చింపి అతికించడం • ఒరిగామి: జంట పడవలు 	5+5
మిగిలినవి:	<ul style="list-style-type: none"> • ముఖంలో భావంతో కార్టూన్లు గీయడం • ఒక బొమ్మ - మూడంచెల విధానం 	

నిన్నటి తప్పుల గురించిగాని, రేపటి కష్టాల గురించిగాని దిగులుపడటమే అతిపెద్ద తప్పు.

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక

చిత్తలేఖనం

3వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయటం	<ul style="list-style-type: none"> ● పరిసరాలను పరిశీలించి, వస్తువును చూసి లేదా సొంతంగా తనకు నచ్చిన బొమ్మను గీయడం ● ఒకే రకమైన ఆకారాన్ని ఉపయోగించి వివిధ రకాల బొమ్మలు గీయడం (ఉదా: సున్నతో వివిధ రకాల బొమ్మలు గీయడం) రేఖా చిత్రాలు ● సరళమైన గీతలతో నడుస్తున్నట్లు, చదువుతున్నట్లు, కూర్చున్నట్లుగా వివిధ భంగిమలతో బొమ్మలు గీయడం ● క్రేయాన్స్ ఉపయోగించి రంగులు వేయడం ● ప్యాటర్న్ డిజైనులు గీయడం ● మూడు అంచెలతో బొమ్మలు గీయడం ● చెవిపోగులు, గాజులు, వట్టీలు మొదలైన ఆభరణాల బొమ్మలు గీయడం 	<p>4</p> <p>4</p> <p>4</p> <p>4</p> <p>4</p> <p>4</p> <p>4</p>
శిల్ప కళ	<ul style="list-style-type: none"> ● బంక మట్టితో సబ్బు పెట్టెలు, ప్లేట్లు మొదలైన వాటిని ఉపయోగించి అచ్చులు తయారు చేయడం ● బంక మట్టితో వివిధ రకాల ఆకారాలు, వస్తువుల బొమ్మలు చేయడం 	4
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> ● బెండకాయ, ఇతర కూరగాయల అచ్చులతో రకరకాల డిజైనులు తయారు చేయడం 	4
క్రాఫ్ట్	<ul style="list-style-type: none"> ● ఒరిగామి, కాగితం మడతలతో ఇల్లు, టోపీ తయారుచేయడం 	4
మిగిలినవి:	<p>సంస్కృతి: చెవికి పెట్టుకునే పోగులు, గాజులు గీయుట</p> <p>కార్టూన్స్: ముఖ కవళికలు (ఫేస్ ఎక్స్ ప్రెషన్స్) గీయడం</p>	

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక
బిత్తలీఖనం

4వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> ● ఇచ్చిన ఆకారంతో సొంతంగా రేఖా చిత్రాలు గీయడం ● సరళమైన గీతలతో, వివిధ రకాల భంగిమలతో బొమ్మలు గీయడం ● వస్తువు యొక్క దిశను ఆధారంగా చేసుకొని సొంతంగా బొమ్మలు గీయడం ● బొమ్మకు రంగులు వేయడం, అంచులు గీయడం ● వృత్తాలు, చతురస్రాలు వంటి వాటి లోపల ప్యాటర్న్ డిజైన్లు గీయడం ● మూడంచెల పద్ధతిలో బొమ్మలు గీయడం 	<p>3</p> <p>3</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>4</p> <p>4</p>
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> ● బంకమట్టితో వివిధ రకాల బొమ్మలు తయారు చేయడం ● బంకమట్టితో సబ్బు పెట్టెలు, ప్లేట్ల వంటివి ఉపయోగించి మౌల్డింగ్ చేయడం, దానిపై సచ్చిన డిజైన్లు గీయడం 	<p>4</p> <p>4</p>
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> ● కూరగాయల అచ్చులు ఉపయోగించి గ్రీటింగ్ కార్డులు తయారు చేయడం 	<p>3</p>
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> ● గాజు ముక్కలు అంటించి వివిధ రకాల ఆకారాలు, డిజైన్లు చేయడం ● ఒరిగామి: కాగితం మడతలతో షర్టు, ప్యాంటు మొదలైనవి తయారు చేయడం 	<p>3</p> <p>3</p>
కార్టూన్	<ul style="list-style-type: none"> ● మొత్తం శరీరాకృతి వచ్చే విధంగా కార్టూన్ బొమ్మలు గీయడం 	<p>3</p>

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక
బిత్తలేఖనం

5వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> ● ఇచ్చిన ఆకారంతో సొంతంగా రేఖా చిత్రాలు గీయడం ● సరళమైన గీతలతో వివిధ రకాల క్రీడల భంగిమలతో బొమ్మలు గీయడం ● వస్తువు యొక్క దిశను ఆధారంగా చేసుకొని సొంతంగా బొమ్మలు గీయడం ● బొమ్మకు రంగులు వేయడం, అంచులు గీయడం ● వృత్తాలు, చతురస్రాలు వంటి వాటి లోపల ప్యాటర్న్ డిజైన్లు గీయడం ● వివిధ రకాల ఆభరణాల బొమ్మలు గీయడం ● మూడంచెల పద్ధతిలో బొమ్మలు గీయడం 	4 4 4 4 4 4 4
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> ● బంకమట్టితో వివిధ రకాల బొమ్మలు తయారు చేయడం ● బంకమట్టితో సబ్బు పెట్టెలు, ప్లేట్ల వంటివి ఉపయోగించి మౌల్డింగ్ చేయడం, దానిపై నచ్చిన డిజైన్లు గీయడం 	4 4
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> ● కూరగాయల అచ్చులు ఉపయోగించి గ్రీటింగ్ కార్డులు తయారు చేయడం 	3
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> ● గాజు ముక్కలు అంటించి వివిధ రకాల ఆకారాలు, డిజైన్లు చేయడం ● ఒరిగామి: కాగితం మడతలతో షర్టు, ప్యాంటు మొదలైనవి తయారు చేయడం 	3 3
కార్టూన్	<ul style="list-style-type: none"> ● మొత్తం శరీరాకృతి వచ్చే విధంగా, హావభావాలతో కార్టూన్ బొమ్మలు గీయడం, వ్యాఖ్య రాయడం 	3

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక

చిత్రలేఖనం

6వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> • ఇచ్చిన ఆకారంతో సొంతంగా రేఖా చిత్రాలు గీయడం • సరళమైన గీతలతో వివిధ రకాల క్రీడల భంగిమలతో బొమ్మలు గీయడం • పరిసరాలను పరిశీలించి పక్షులు, జంతువులు మొదలైన వాటి బొమ్మలను గీయడం (పెన్సిల్-స్కెచ్) • గ్రాఫ్ ద్వారా చిత్రాల పరిమాణం పెంచడం, తగ్గించడం. • చిన్న చిన్న డిజైన్లు, ప్యాటర్న్ డిజైన్లు గీయడం • వివిధ రకాల ఆభరణాలు, దుస్తుల బొమ్మలు గీయడం • బొమ్మకు తగిన రంగులు ఎంపిక చేసుకొని రంగులు వేయడం 	2 2 2 2 2 2 2
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> • మైనం కరిగించి అచ్చులలో పోయడం, వివిధ రకాల బొమ్మలు తయారు చేయడం • బంకమట్టితో నబ్బు పెట్టెలు, ప్లేట్ల వంటివి ఉపయోగించి మార్లింగ్ చేయడం, దానిపై నచ్చిన డిజైన్లు గీయడం 	2 3
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> • కూరగాయల అచ్చులు ఉపయోగించి గ్రీటింగ్ కార్డులు తయారు చేయడం 	3
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> • ఇసుకతో డిజైన్లు చేయడం • ఒరిగామి: కాగితం మడతలతో హంస మొదలైన పక్షులు తయారు చేయడం • పేపర్ కట్టింగులతో డిజైన్లు చేయడం 	2 2
కార్టూన్	<ul style="list-style-type: none"> • మొత్తం శరీరాకృతి వచ్చే విధంగా, హావభావాలతో కార్టూన్ బొమ్మలు గీయడం, వ్యాఖ్య రాయడం • గ్రాఫ్ ద్వారా ఇంగ్లీషు అక్షరాలను నేర్పడం 	3

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక

చిత్రలేఖనం

7వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> • సరళమైన గీతలతో 2D వేయుట • వస్తువు ఆకారాన్ని గీయడం (పెన్సిల్ తో రకరకాల వస్తువుల బొమ్మలు) • రంగులు వేయడం (Crayons, Water colours ఉపయోగించడం) • సంస్కృతి వివిధ రకాల దుస్తుల బొమ్మలు గీయుట • మిర్రర్ ఇమేజ్ లో చిన్న చిన్న డిజైన్లు వేయడం • గ్రాఫ్ ద్వారా చిత్రాల పరిమాణాలను పెంచడం (పండ్లు) 	2 2 2 2 2 4
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> • మట్టితో బొమ్మలు చేయడం (చెవి, ముక్కు, కన్ను మొ॥వి శరీర భాగాల తయారీ) • మైనంతో మోడల్స్ తయారు చేయడం 	3 2
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> • కూరగాయల కార్వింగ్ మరియు ప్రింటింగ్ 	3
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> • ఒరిగామి: అట్టపెట్టెలు ఉపయోగించి పెన్ స్టాండ్ వంటివి తయారు చేయడం • పేపర్ కట్టింగులతో డిజైన్లు చేయడం • గాజు ముక్కలు వేడిచేసి అలంకరణ సామాగ్రి (దండలు) తయారుచేయడం 	3
కార్టూన్	<ul style="list-style-type: none"> • మొత్తం శరీరాకృతి వచ్చే విధంగా, హావభావాలతో కార్టూన్ బొమ్మలు గీయడం, వ్యాఖ్య రాయడం 	3
అక్షరాలు రాయడం	<ul style="list-style-type: none"> • తెలుగు అక్షరాలు రాయడం (గ్రాఫ్, స్కేలు ఆధారంగా) 	3

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక
చిత్తలేఖనం

8వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> ● ప్యాటర్న్ డిజైన్ చేయడం ● 2D చిత్రాన్ని స్ట్రీ/ పురుష విభేదనంతో బొమ్మలు గీయడం ● సంస్కృతి: వివిధ ప్రాంతాలకు సంబంధించిన తలపాగాలు, దుస్తులు, ధరించిన బొమ్మలు గీయడం 	2 2 2
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> ● మట్టితో బొమ్మలు చేయడం (చెవి, ముక్కు కన్ను కలిపి పోట్రెయిట్ మొదలగు శరీర భాగాల తయారీ) ● మైనంతో మోడల్స్ తయారు చేయడం 	3 2
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> ● కూరగాయల కార్వింగ్ మరియు ప్రింటింగ్ 	3
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> ● అట్టముక్కలతో నమూనాలను తయారు చేయడం ● కోలోగ్రఫి: అగ్గిపుల్లలు అంటించడం ఒరిగామి: బంతి ● పేపర్ కటింగ్: పెళ్లికి సంబంధించిన రంగురంగుల కాగితాలతో వివిధ ఆకారాల తయారీ 	3
కార్టూన్	<ul style="list-style-type: none"> ● శరీర కదలికలతో, హావభావాలతో కార్టూన్ బొమ్మలు గీయడం, వ్యాఖ్య రాయడం 	3
అక్షరాలు రాయడం	<ul style="list-style-type: none"> ● తెలుగు, ఇంగ్లీషు (ఇటాలిక్) అక్షరాలు రాయడం (గ్రాఫ్, స్కేలు ఆధారంగా) 	3

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక
బిత్తలీఖనం

9వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	• మ్యాచ్ స్టిక్ డ్రాయింగ్ (హావభావాలతో బొమ్మలు గీయడం)	3
	• ప్రకృతి దృశ్యాన్ని చూసి బొమ్మగా గీయడం (పెన్సిల్-స్కెచ్ లేదా కలర్స్)	2
	• 2D చిత్రాలు, రేఖా చిత్రాలు వాటర్ కలర్స్ తో రంగులు వేయడం, షేడింగ్ చేయడం	2
	• సంస్కృతి: వివిధ ప్రాంతాలకు సంబంధించిన, నగలు ధరించిన వ్యక్తుల బొమ్మలు గీయడం	2
	• చీర, బెడ్షీట్, పిల్లో కవర్ల మీద ఉండే ప్యాటర్న్ డిజైన్లను చూసి గీయడం, సొంతంగా ప్యాటర్న్ డిజైన్ తయారు చేయడం	2
శిల్పకళ	• రిలీఫ్ వర్క్ (మట్టితో బొమ్మలు చేయడం)	2
	• మైనంతో మౌల్డింగ్స్ తయారు చేయడం, వాటికి రంగులు వేయడం	2
ప్రింట్ మేకింగ్	• కూరగాయల కార్వింగ్ మరియు ప్రింటింగ్	3
చేతి పనులు	• అట్టముక్కలతో నమూనాలను తయారు చేయడం	3
	• కోలోగ్రఫీ: చొప్పబెండు, ఈకలు, గడ్డి అంటించి బొమ్మలు చేయడం	2
	• పేపర్ కటింగ్: కాగితాలతో పూలు, ఆకులు, ఫ్లవర్ వాజ్ తయారు చేయడం	2
	• చేతి రుమాలుపై ప్యాటర్న్ డిజైన్లతో ఫ్యాబ్రిక్ పేయింటింగ్ చేయడం	2
కార్టూన్	• శరీర కదలికలతో, హావభావాలతో కార్టూన్ బొమ్మలు గీయడం, వ్యాఖ్య రాయడం • బొమ్మల కథ తయారు చేయడం	3
అక్షరాలు రాయడం	• తెలుగు, ఇంగ్లీషు (ఇటాలిక్) అక్షరాలతో బ్యానర్ రాయడం (గ్రాఫ్, స్కేలు ఆధారంగా)	2
ఫోటోగ్రఫీ/ షార్ట్ ఫిల్మ్	• వివిధ దృశ్యాలను ఫోటో తీయడం • ఎంపిక చేసుకున్న సన్నివేశంపై 10 నిమిషాలు నిడివితో షార్ట్ ఫిల్మ్ తీయడం	4

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య-పాఠ్యప్రణాళిక
చిత్తలేఖనం

10వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	పీరియడ్లు
బొమ్మలు గీయడం, రంగులు వేయడం	<ul style="list-style-type: none"> ● మ్యాప్ స్టిక్ డ్రాయింగ్ (హావభావాలతో బొమ్మలు గీయడం) ● ప్రకృతి దృశ్యాన్ని చూసి బొమ్మగా గీయడం (పెన్సిల్-స్కెచ్ లేదా కలర్స్) ● 2D చిత్రాలు, రేఖా చిత్రాలు, వాటర్ కలర్స్ తో రంగులు వేయడం, షేడింగ్ చేయడం ● సంస్కృతి: సంస్కృతిని ప్రతిబింబించే పెళ్లి, జాతర, పండుగ వంటి సన్నివేశాలను చిత్రించడం ● కట్టడాలు, భవనాలు, దేవాలయాలు, మందిరాల మీద చిత్రించిన ప్యాటర్న్ డిజైన్లను గీయడం, కొత్తవి రూపొందించడం 	2 2
శిల్పకళ	<ul style="list-style-type: none"> ● రిలీఫ్ వర్క్ (మట్టితో బొమ్మలు చేయడం) ● మైనంతో మౌల్డింగ్స్ తయారు చేయడం, వాటికి రంగులు వేయడం 	3 2
ప్రింట్ మేకింగ్	<ul style="list-style-type: none"> ● కూరగాయల కార్వింగ్ మరియు ప్రింటింగ్ 	3
చేతి పనులు	<ul style="list-style-type: none"> ● కోలోగ్రఫి: చొప్పబెండు, ఈకలు, గడ్డి అంటించి బొమ్మలు చేయడం ● కొలాజ్ వర్క్: సొంతంగా ఒక దృశ్యాన్ని గీసుకొని దాని మీద దూది, గుడ్డముక్కలు మొదలైన వాటితో చిత్రాన్ని తయారు చేయడం. ఒరిగామి: పక్షులు, జంతువులను కాగితం మడతలతో చేయడం 	
కార్టూన్	<ul style="list-style-type: none"> ● క్యారికేచర్ గీయడం ● బొమ్మల కథ తయారు చేయడం 	3
అక్షరాలు రాయడం	<ul style="list-style-type: none"> ● లోగోలు తయారు చేయడం 	3
ఫోటోగ్రఫీ/ షార్ట్ ఫిల్మ్	<ul style="list-style-type: none"> ● వివిధ దృశ్యాలను ఫోటో తీయడం ● ఎంపిక చేసుకున్న సన్నివేశంపై 10 ని॥లు నిడివితో షార్ట్ ఫిల్మ్ తీయడం 	

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక
చేతిపనులు

1వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	ఓరిగామి	పువ్వు	రంగు కాగితం, జిగురు	5
2	కాగితపు పల్లెం	కుందేలు	కాగితపుపల్లెం, జిగురు	
3	ఓరిగామి	గుడ్లగూబ	రంగు కాగితం, జిగురు	
4	కాగితపు పల్లెం	సూర్యుడు	కాగితపుపల్లెం, జిగురు	
5	ఓరిగామి	పక్షి	రంగు కాగితం, జిగురు	
6	ఓరిగామి	పడవ	రంగు కాగితం, జిగురు	
7	చేతి పని	గొంగళిపురుగు	రంగు కాగితం, జిగురు, పాత వార్తాపత్రికలు	

“బెదిరించడం కూడా హింసయే. హింస వల్ల ఏ వ్యక్తినీ నిజాయితీపరుడిగా మార్చలేము.”

“ప్రార్థన అంటే యాచించడం కాదు. అది ఆత్మ అందించే పిలుపు”

2వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	ఓరిగామి	చెట్టు	రంగు కాగితం, జిగురు	5 + 5
2	కాగితపు పల్లెం	చేప	కాగితపుపల్లెం, జిగురు	
3	ఓరిగామి	నెమలి	రంగు కాగితం, జిగురు	
4	కాగితపు పల్లెం	గడియారం	కాగితపుపల్లెం, జిగురు	
5	పేపరు కటింగ్	నత్త (Snail)	చార్టు, జిగురు, కత్తెర	
6	పేపరు కటింగ్	టేబుల్ (Table)	చార్టు, జిగురు, కత్తెర	
7	పేపరు కటింగ్	ఈగ	చార్టు, జిగురు, కత్తెర	
8	కోలాజ్‌వర్క్	పప్పుగింజలతో పక్షి	పప్పు గింజలు, జిగురు	
9	కోలాజ్‌వర్క్	పెన్సిల్‌పొట్టుతో పూలతోట	పెన్సిల్‌పొట్టు, జిగురు	
10	కోలాజ్‌వర్క్	కాగితపు ముక్కలతో ఇల్లు	పాతపేపరు, జిగురు	

పౌరహక్కులుగనుక అణచివేయబడినట్లయితే, జాతి తన జీవశక్తిని అంతటిని కోల్పోయి బలహీనంగా, శౌర్యహీనంగా తయారవుతుంది.

మనం ఇచ్చినంత సేపు ధనవంతులమవుతాం. ఇవ్వకుండా దాచిపెట్టుకున్నంత సేపు పేదలమవుతాం.

3వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	ఓరిగామి	కుందేలు	రంగు కాగితం, జిగురు	4
2	ఓరిగామి	ఇల్లు	రంగు కాగితం, జిగురు	
3	కాగితపు పల్లెం	గుడ్లగూబ (Owl)	కాగితపుపల్లెం, జిగురు	
4	పేపరు కటింగ్	కుర్చీ	చార్టు, కత్తెర, జిగురు	
5	పేపరు కటింగ్	బుట్ట	చార్టు, కత్తెర, జిగురు	
6	పేపరు కటింగ్	ఇల్లు	చార్టు, కత్తెర, జిగురు	

4వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	ఓరిగామి	సీతాకోకచిలుక (Butterfly)	రంగు కాగితం, జిగురు	3
2	కాగితపు పల్లెం	పూలకుండి	కాగితపుపల్లెం, జిగురు	
3	పేపరు కటింగ్	సింహం	చార్టు, కత్తెర, జిగురు, స్కెచ్ పెన్స్	
4	పేపరు కటింగ్	చెట్టు	చార్టు, కత్తెర, జిగురు, స్కెచ్ పెన్స్	
5	పేపరు కటింగ్	ఎనుగు	చార్టు, కత్తెర, జిగురు, స్కెచ్ పెన్స్	

5వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	ఓరిగామి	నక్క	రంగు కాగితం, జిగురు	3
2	పేపరు కటింగ్	Pen Stand	చార్టు, కత్తెర, జిగురు, రంగులు	
3	పేపరు కటింగ్	విమానం	చార్టు, కత్తెర, జిగురు, రంగులు	
4	పేపరు కటింగ్	Photo Frame	చార్టు, కత్తెర, జిగురు, రంగులు	
5	పేపరు కటింగ్	గోడ (Wall hanging)	ఐస్క్రీమ్ పుల్లలు, జిగురు, రంగు కాగితాలు, కత్తెర	

6వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	ఓరిగామి	కుక్క	రంగు కాగితం, జిగురు	4
2	పేపరు కటింగ్	ఊగేపక్షి	చార్టు, కత్తెర, జిగురు	
3	పేపరు కటింగ్	కొబ్బరిచెట్టు	చార్టు, కత్తెర, జిగురు	
4	పేపరు కటింగ్	పడవ	చార్టు, కత్తెర, జిగురు	
5	పేపరు కటింగ్	దేవదూత	చార్టు, కత్తెర, జిగురు	
6	కొలాజ్	చేప	రంగు కాగితాలు, జిగురు	

7వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	ఓరిగామి	కోడి	రంగు కాగితం, జిగురు	3
2	పేపరు కటింగ్	చాప (Paper Mat)	చార్టు, జిగురు, కత్తెర	
3	పేపరు కటింగ్	నగల బాక్స్	చార్టు, జిగురు, కత్తెర	
4	పేపరు కటింగ్	బాక్స్ ఏనుగు	చార్టు, జిగురు, కత్తెర	
5	పేపరు కటింగ్	పూలకుండి	రంగు కాగితాలు, జిగురు, కత్తెర	
6	పేపరు కటింగ్	దండ	రంగు కాగితాలు, జిగురు, కత్తెర	

8వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	పేపరు కటింగ్	దండ	రంగు కాగితాలు, కత్తెర, జిగురు	3
2	పేపరు కటింగ్	ఫోటోఫ్రేమ్	న్యూస్ పేపర్లు, జిగురు, కత్తెర, రంగులు	
3	పేపరు కటింగ్	బహుమతి డబ్బా	చార్టు, కత్తెర, జిగురు, రిబ్బన్	
4	పేపరు కటింగ్	బంతి	రంగు కాగితాలు, జిగురు, కత్తెర, దారం	
5	పేపరు కటింగ్	గ్రీటింగ్ కార్డులపై అలంకరణ	రంగు కాగితాలు, జిగురు, కత్తెర	
6	పేపరు కటింగ్	బోర్డులు	రంగు కాగితాలు, జిగురు, కత్తెర	

9వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	కుట్టు	సంచి	పాతబట్ట, దారం, సూది, రంగులు	4
2	పేపరు కటింగ్	ప్లవర్వాజ్	రంగుకాగితాలు, జిగురు, కత్తెర, ఇనుపతీగ సన్నది	2
3	నమూనాలు	ఊయల	చార్టు లేక అట్టముక్క, జిగురు, కత్తెర	1
4	కోలోగ్రఫి	గిన్నె	పాత న్యూస్ పేపర్లు, జిగురు, కత్తెర, రంగులు	2
5	అలంకరణ వస్తువులు	Door Hanging	రంగుకాగితాలు లేక బట్టముక్కలు, దారం, సూది, జిగురు, కత్తెర	2
6	పేపరు కటింగ్	కంఠాభరణం	రంగుకాగితాలు, జిగురు, కత్తెర, దారం, సూది, జాకెటు హుక్	

10వ తరగతి పాఠ్యప్రణాళిక

క్రమ సంఖ్య	అంశం	అంశం	కావలసిన సామాగ్రి	పీరియడ్లు
1	పేపరు కటింగ్	గిన్నె	రంగుకాగితాలు, చాకు, జిగురు, ఏదైన ఒక గిన్నె	
2	కోలోగ్రఫి	పశ్చేం	పాత న్యూస్ పేపర్లు, జిగురు, కత్తెర, రంగులు	2
3	కోలాజ్ వర్క్	దృశ్యం	రంగుకాగితాలు, జిగురు, కత్తెర, గట్టి అట్టముక్క	2
4	ఓరిగామి	పక్షులు, జంతువులతో దృశ్యం	రంగుకాగితాలు, అట్టముక్క, జిగురు, కత్తెర, జిగురు	

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక
పాఠ్య

1 నుండి 10 తరగతులు

తరగతి	పాఠ్య రకం	అంశాలు	సామర్థ్యం	పాఠం
1	తొడుగులు	గణితం, తెలుగు	1 నుండి 10 వరకు అంకెల పరిచయం. గేయం పాడడం.	అంకెల పరిచయం పలక
2	తొడుగులు	గణితం, తెలుగు	నాణెముల పరిచయం. కథాగేయం పాడడం.	ద్రవ్యం కోతిగొను
3	స్టిక్ పాఠ్యాంశాలు	పరిసరాల విజ్ఞానం గణితం	పండ్లు - రకాలను గురించి తెలుసుకోవడం. చతురస్రం, దీర్ఘచతురస్రం, వృత్తం అవగాహన.	రకరకాల పండ్లు, కూరగాయలు వివిధ ఆకారాలు
4	స్టిక్ పాఠ్యాంశాలు	పరిసరాల విజ్ఞానం	అడవి, పెంపుడు జంతువులు, విటమిన్ల పరిచయం.	మొక్కలు జంతువులు, మన ఆహారం (డాక్టర్ కొక్కారోక్కో)
5	స్టిక్ పాఠ్యాంశాలు	పరిసరాల విజ్ఞానం	టి.బి. (క్షయవ్యాధి)పై అవగాహన.	గాలి
6	స్టిక్ పాఠ్యాంశాలు	సాంఘికశాస్త్రం తెలుగు	స్త్రీ , పురుష సమానత్వ భావన కలిగి ఉండడం. ఉపాయం - సమస్య పరిష్కార సామర్థ్యం.	స్త్రీ, పురుష సమానత్వ దిశగా పయనం కుందేలు తెలివి (సింహం - ఎలుక)
7	స్టిక్ పాఠ్యాంశాలు	తెలుగు	చదువు - ఆనందించు	అమ్మ ఎవరు?
8	తోలు బొమ్మలు	తెలుగు	వీరగాధ, జీవితచరిత్ర, బాల్యవివాహం/ వరకట్నం అద్భుత కథ	అల్లూరి సీతారామరాజు, థామస్ ఆల్వా ఎడిసన్, సంస్కరణ, కొయ్యగుర్రం
9	తోలు బొమ్మలు, స్టిక్ పాఠ్యాంశాలు	తెలుగు - విలువలవిద్య	స్త్రీ శక్తి, విద్యా ఆవశ్యకత	ప్రబోధం హెచ్.ఐ.వి
10	తొడుగు పాఠ్యాంశాలు	జీవన నైపుణ్యం	విలువలు	ప్రేమ - ఆకర్షణ

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

సంగీతం

తెలుగు భాషా, సంగీతం, నృత్యం - పాఠాల సమ్మిళిత పాఠ్యాంశాలు

పద్యం/ గేయం పాడుతూ అభినయించే నిమిత్తం ఎంపిక చేసినవి. పీరియడ్ల విభజననుబట్టి సంగీత పాఠాలను అభ్యాసం చేయించాలి.

1 నుండి 5 తరగతులు

1వ తరగతి	2వ తరగతి	3వ తరగతి	4వ తరగతి	5వ తరగతి
<ol style="list-style-type: none"> 1. పొద్దున్నే 2. ఇష్టం 3. అవ్వ చేతిలో బువ్వ 4. తప్పట్లు తాళాలు 5. పిచ్చుకలు 6. జలజలపువ్వులు 7. ఆకుకూరల సీతమ్మ 8. రండి రండి రారండి 9. ఊయలపాట 10. చిలుక గంట పాట 	<ol style="list-style-type: none"> 1. చింతమావి తొర్రలోన 2. యక్ష ప్రశ్నలు 3. జేజేలు 4. చప్పట్లు తాళాలోయ్ 5. చిట్టి చిలకమ్మ 6. గంగిగోవు పాలు (పద్యం) 7. తన కోపమే తన శత్రువు (పద్యం) 8. చందమామ రావె 9. కోతి గొను పాట 10. చెమ్మ చెక్క పాట 	<ol style="list-style-type: none"> 1. మూడు రంగులు 2. ఇచ్చు 3. బుజ్జిమేక 4. చిన్న పెన్సిల్ 5. దేశమునున ప్రేమించుమన్నా (పాట) 6. కస్తూరీ తిలకం (శ్లోకం) 7. ఉప్పు కప్పురంబు (వేమన శతకం) 8. వినదగునెవ్వరు చెప్పిన (సుమతీ శతకం) 9. కాళ్ళ గజ్జ కంకాళమ్మ (జానపద గీతం) 10. ఆదివారం నాడు (త్రివేణి) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ఓ రైతా 2. అద్దంలో బొమ్మ చూడు 3. రంగులూడుదము రంగహోళీ (త్రివేణి) 4. ఆ సంకనాక పిల్ల (త్రివేణి) 5. పలికెడిది భాగవతమట (పోతన భాగవతం) 6. శాన్తాకారం భుజగశయనం (శ్లోకం) 7. ఏ దేశమేగినా యెందుకాలిడినా (రాయప్రోలు) 8. కాకి-నక్క 9. అప్పిచ్చువాడు (సుమతీ శతకం) 10. ఉత్తరాల రత్తయ్య 	<ol style="list-style-type: none"> 1. పైన 2. ఎగరాలని ఉంది 3. పిట్ట - తుట్ట 4. ఒరులేయవి యొనరించిన 5. లక్ష్మీం క్షీర సముద్రరాజతనయాం 6. నారాయణ నారాయణ అల్లా అల్లా 7. ఉపకారికి నుపకారము 8. ఇది మిషనూ అది మిషనూ 9. మంచిదిరా వనమాల - కోలాటం పాట 10. బాలకులం-బాలికలం

1నుంచి 5వ తరగతి వరకు పాఠశాలలో పిల్లలకు కళల ప్రదర్శనలు చూపించటం వలననే ఎక్కువ అర్థమవుతాయి. వారిది శాస్త్రీయ సంగీత విజ్ఞానం అర్థమయ్యే వయస్సుకాదు. అందువలన కొంత “శృతి” సాధనను, కొంత తరగతి పాఠంలోని గేయాలను సంగీత రూపకల్పన చేసి ఇవ్వగలిగితే, పాఠాన్ని అర్థం చేసుకుంటూ, సంగీత జ్ఞానం కూడా పొందగలరు. ఇందుకోసం సంగీత సాధనను ఒక సిడి (ఆడియో) ద్వారా వినిపించగలిగితే ఉపాధ్యాయురాలు ఆ శృతిలోనే ఆ పాటను పాడి విద్యార్థులకు వినిపించాలి. ప్రతి రోజు పిల్లలచేత “పందేమాతరం”, “దేశమును ప్రేమించుమన్నా”, జనగణమన, మా తెలుగుతల్లికి మొదలైన గీతాలను, ప్రార్థన గీతాలుగా పాడించాలి. ఇందుకోసం ఆడియో సిడి సహాయం తీసుకోవాలి.

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

సంగీతం

తెలుగు భాషా, సంగీతం, నృత్యం - పాఠాల సమ్మిళిత పాఠ్యాంశాలు

పద్యం/ గేయం పాడుతూ అభినయించే నిమిత్తం ఎంపిక చేసినవి. పీరియడ్ల విభజననుబట్టి సంగీత పాఠాలను అభ్యాసం చేయించాలి.

6 నుండి 10 తరగతులు

6వ తరగతి	7వ తరగతి	8వ తరగతి	9వ తరగతి	10వ తరగతి
1. సరళీ స్వరాలు-6 స్వరాలు- మాయమాళవగేశ - శంకరాభరణం 2. జంట స్వరాలు - 4 స్వరాలు 3. దాటు స్వరాలు - 2 స్వరాలు 4. హెచ్చుస్థాయి, తగ్గుస్థాయి స్వరాలు -4+4 5. 2 లలిత గీతాలు, 2 జానపద గీతాలు	1. అలంకారాలు 7 2. గీతాలు 1+2 (ఒక పిళ్ళారి గీతం) 3. 2 లలిత గీతాలు, 2 జానపద గీతాలు	1. 3 గీతాలు, గీత లక్షణం 2. స్వర జతి 1, స్వరజతి లక్షణం 3. స్వర పల్లవి 1, స్వరపల్లవి 4. 2 లలిత గీతాలు, 2 జానపద గీతాలు 5. అన్నమయ్య కీర్తన 1, రామదాసు కీర్తన 1	1. గీతాలు 2 2. మోహన రాగ వర్ణం, వర్ణ లక్షణం 3. త్యాగరాజ దివ్యనామం 1, ఉత్సవ సంప్రదాయ కీర్తన 1, వురందరదాసు వదం 1, నారాయణతీర్థ తరంగం 1 4. 2 లలిత గీతాలు, జానపద గీతాలు 2 5. కృతి, కీర్తన రచనా లక్షణాలు	1. గీతాలు 2 2. మోహన రాగ వర్ణం, వర్ణ లక్షణం 3. త్యాగరాజ దివ్యనామం 1, ఉత్సవ సంప్రదాయ కీర్తన 1, వురందరదాసు వదం 1, నారాయణతీర్థ తరంగం 1 4. 2 లలిత గీతాలు, జానపద గీతాలు 2 5. కృతి, కీర్తన రచనా లక్షణాలు

6నుంచి 10వ తరగతి వరకు పాఠశాలలో పిల్లలకు కళల ప్రదర్శనలు చూపించటంతోపాటు సంగీతంపట్ల అవగాహన కల్పించడానికి, శాస్త్రీయ సంగీత జ్ఞానం పెంపొందించడానికి కృషి చేయాలి. కాబట్టి పాఠ్యపుస్తకాలలోని గేయాలను, పద్యాలను పాడడంతోపాటు స్థానిక జానపద గీతాలను (యక్షగానం, చిందు భాగవతం మొ||వి) సేకరించి పాడడాన్ని అభ్యాసం చేయించాలి. 6వ తరగతి నుండి శాస్త్రీయ సంగీత పరిజ్ఞానం పెంపొందించడానికి ఈ సిలబస్ ఉపయోగపడుతుంది. 10వ తరగతి పూర్తయ్యేసరికి పిల్లలు సంగీత పరిజ్ఞానాన్ని కలిగి ఉన్నత విద్యను పొందడానికి అభిరుచి కలిగినవారుగా ఎదుగుతారు. కాబట్టి పాఠశాలలో సంగీత పీరియడ్లలో పై అంశాలను సాధన చేయించడానికి కృషి చేయాలి. ఇందుకోసం ఉపాధ్యాయుని సంగీత పరిజ్ఞానంతోపాటు నిపుణులతో రూపొందించిన సి.డిలను వినిపిస్తూ వివిధ సంగీత ప్రక్రియలపై చర్చిస్తూ సంగీతం నేర్పాలి. సంగీతంతోపాటు అభినయం చేయడం కూడా నేర్పవచ్చు. స్థానిక కళాకారుల సేవలను కూడా వినియోగించుకోవాలి. సంగీత పాఠంతో పిల్లలు సాహిత్యంపట్ల అభిరుచి, విలువలపట్ల గౌరవం కలిగినవారుగా ఎదుగుతారు. తద్వారా మన సంస్కృతి, సంప్రదాయాలను కాపాడుకోగలుగుతాం.

6 నుండి 10 తరగతుల వరకు నేర్పాల్సిన పద్యాలు, శ్లోకాలు, జానపద గీతాలు

తెలుగు భాషా సంస్కృతులను ప్రతిబింబించేవి పద్యాలు, శ్లోకాలు, జానపద గీతాలు మొదలైన సాహిత్య ప్రక్రియలు. సంగీతాన్ని, సాహిత్యాన్ని విడదీసి చూడలేము. అందువల్ల సాహిత్య పరిమళాలను సంగీతంతో కలిపి పిల్లలు ఆస్వాదించజేసేలా చేయడానికి నేర్పవలసిన కొన్నింటి జాబితా ఇక్కడ ఉంది. అయితే, ఈ జాబితాలోని అంశాలకు మాత్రమే ఉపాధ్యాయులు పరిమితం కావల్సిన అవసరం లేదు. వారి అభిరుచులు, ఆసక్తుల మేరకు మరిన్ని అంశాలను సేకరించి కూడా పిల్లలకు నేర్పవచ్చు.

శ్లోకాలు:

- మాణిక్య వీణా ముపలాలయంతీం
- శ్రీవాణీగిరాజాశ్చిరాయ దధతో
- ఓం సహనాభవతు సహనౌ భువక్తు
- పవిత్రాణాయ సాధూనాం (మరికొన్ని భగవద్గీత శ్లోకాలు)
- గురుః బ్రహ్మ గురుః విష్ణు

పద్యాలు:

- శారద నీరదేందు భువసార పటీర మరాళ మల్లికా
- తల్లీ నిన్ను దలంచి పుస్తకము చేతంబునితిన్
- అమ్మా మన్ను దినంగ నే శిశువునో? యాకొంటినో?
- తను హృద్భాషల సఖ్యమున్, శ్రవణమున్, దాసత్వమున్
- మందారమకరంద మాధుర్యమునదేలు మధుపంబు బోవునే మదనములకు
- కలడంబోధి గలండు గాల; గలడాకాశంబునం, గుంభినిం
- అల వైకుంఠ పురంబులో....
- సిరికిం జెప్పుడు-
- లావొక్కింతయు లేదు “
- కలడండురు దీనుల యెడ
- గొడుగో, జన్నిదమో, కమండలువో
- కారే రాజులు? రాజ్యముల్ గలుగవే?
- ఇంతింతై, వటుడింతయై, మరియు దా వింతై
- రవిబింబంబుపమింప

- భువిదూరంభువి దూరు
- నీవ పావకుడవు; నీవ సూర్యుండవు
- ఒక మాటెప్పని పేరు కర్ణములలో వాయ్యారమై సోకినన్
- కంటిన్ నేటికి నిన్ను నీ వచనముల్
- నల్లనివాడు పద్మ నయనంబులవాడు
- క్షమ గలిగిన సిరి గలుగును....
- ఘనుడా భూసురుడేగెనో
- నమ్మితి నా మనంబున
- ధృవకీర్తిన్ హరి పెండ్లియాడె
- రాజకులైక భూషణుడు- (నన్నయ)
- కురువుద్దుల్ గురువుద్ధ బాంధవులనేకుల్ (నన్నయ)
- దుర్వారోద్యమ బాహువిక్రమ- తిక్కన
- వరమున బుట్టితిన్; భరతవంశము జొచ్చితి (తిక్కన)
- చిన్నారి పొన్నారి చిరుత కూకటి నాడు- శ్రీనాథుడు
- దీనారటంకాల- శ్రీనాథుడు
- సిరిగలవానికి చెల్లును- శ్రీనాథుడు
- అచట విప్రులు మెచ్చరఖిల- అల్లసాని పెద్దన
- అటజనికాంచె భూమిసురుడు- అల్లసాని పెద్దన
- నను భవదీయ దాసుని- నంది తిమ్మన
- మహిమన్ వాగనుశాసనుండు- రామరాజ భూషణుడు
- చదువుల్నేర్చిన పండితాధములు- ధూర్జటి

- తేనెసోక నోరు తీయన యగు రీతి- మొల్ల
- గంగాసంగమమిచ్చుగించునె, మదిన్ గావేరి దేవేరిగా- తెనాలి రామకృష్ణుడు
- గోదావరీ పావనోద్ధార- విశ్వనాథ సత్యనారాయణ
- అమరావతీ పట్టణమున బొద్దులు విశ్వవిద్యాలములు- రాయప్రోలు సుబ్బారావు
- అదిగో ద్వారక- తిరుపతి వేంకట కవులు
- జెండాపై కపిరాజు- “
- ఏ పద్మమున జుళికెంచెనో మధువు పెన్నా దేవి- పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు
- నా కవితావధూటి- జాషువా
- ఆపదలందు దైర్యగుణ ముంచిత సంపదలందు తాల్మియున్- భాస్కర శతకం
- ఆరంభింపరు నీచమానవులు - భర్తృహరి నీతి శతకం

జానపద గేయాలు:

- సిరిసిరి మువ్వా - శ్రీ రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 16 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- నీకు నీవారు లేరు - నటభైరవ రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 24 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- వస్తావంటే పిల్లలాగ - నటభైరవ రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 39 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- బండెనక బండి గట్టి - నటభైరవ రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 42 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- అంతే నాకు చాలు - చక్రవాక రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 67 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- పసిబాల్సోయమ్మా - చక్రవాక రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 89 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- గొబ్బి తట్టుదామురారె - చక్రవాక రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 108 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- ఎంతటి వాడోయ్ చిన్ని కృష్ణుడు - నటభైరవ రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 119 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- హోళీ హోళీ- శంకరాభరణ రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 131 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి

- వృత్తి పాటలు - హరి కాంభోజి రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 134 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- పన్నెండు ధాన్యాలు - హరి కాంభోజి రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 143 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- ఓయి బావల్లాల వలె - హరి కాంభోజి రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 163 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- ఆ కొండ బోడి - హరి కాంభోజి రాగం - జానపద గేయాలు, పేజి 180 - డా॥ అవసరాల అనసూయ దేవి
- బావ బావ పన్నీరు
- గొల్లవారి వాడలకు
- కోడిబాయె లచ్చమ్మది

భావ గీతాలు

- జయ జననీ ప్రియ జననీ - భావ గీతాలు, పేజి 3 - కృష్ణశాస్త్రి
- రండి దయచేయండి పెద్దలు - భావ గీతాలు, పేజి 21 - కృష్ణశాస్త్రి
- నీ అడుగుదోయిలో - భావ గీతాలు, పేజి 34 - కృష్ణశాస్త్రి
- పడవ నడుపుము కర్ణధారి - భావ గీతాలు, పేజి 55 - కృష్ణశాస్త్రి
- మ్రోయింపకోయి మురళీ - భావ గీతాలు, పేజి 103 - కృష్ణశాస్త్రి
- కార్తీక రాత్రులూ - భావ గీతాలు, పేజి 149 - కృష్ణశాస్త్రి
- ఆకులో ఆకునై - భావ గీతాలు, పేజి 156 - కృష్ణశాస్త్రి
- మధూదయంలో - భావ గీతాలు, పేజి 159 - కృష్ణశాస్త్రి
- మనసులోన కారుమబ్బో - భావ గీతాలు, పేజి 186 - కృష్ణశాస్త్రి
- అమ్మదొంగా నిన్ను - పాలగుమ్మి విశ్వనాథం
- మనసాయెరా మాధవా - శారద అశోకవర్ధన్
- సాగుమా ఓ నీలిమేఘమా - సి.నారాయణ రెడ్డి
- ఓ మహాత్మా ఓ మహర్షి - శ్రీ శ్రీ
- ఆడెనమ్మా శివుడు - పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు
- ఉప్పొంగింది గోదావరి - అడవి బాపిరాజు
- తలనిండ పూదండ - దాశరథి
- చక్కెర కలిపిన చిక్కని పలుకుల తేనెతీపి తెలుగు

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

నాట్యం

1 నుండి 5 తరగతులు

క్ర.సం.	ఇతివృత్తం	పాఠ్యాంశం	చెప్పవలసిన పీరియడ్స్	శిక్షణ కొరకు వివరణ
1.	ఆంగికము	తల, చేతులు మొదలైన శరీర అవయవాలను అభినయంలో ఎలా వినయోగించకోవాలో తెలియజేయటం.	10	నాట్యం గురించిన ఛార్ట్లు, వీడియో సి.డిల ద్వారా చూపించాలి. వీటికి చార్డులు, వీడియో సి.డిలు ఉపయోగించాలి.
2.	వాచకము	నాటకములో లాగ వాచికంలో శిక్షణ ఇప్పించాలి.	10	వాచకాభినయంలో శిక్షణనివ్వాలి.
3.	పాఠంలోని అంశం	ఏదైనా పాఠం తీసుకుని, దానికి నృత్య గేయాలతో అనుసంధానం చేయడం.	15	పాఠ్యపుస్తకంలో ఉన్న గేయాలకు సరళమైన భంగిమలతో అభినయం నేర్పాలి.
4.	పాఠ్యపుస్తకంలోని అంశం	సంవత్సరంలో నేర్పిన అంశాలన్నింటినీ మరల నేర్పాలి. పోటీలు నిర్వహించి బహుమతులు ఇవ్వాలి.	10	పాఠ్యపుస్తకంలోని గేయాలతోపాటూ ఇతర జానపద గేయాలు సేకరించి వాటికి విద్యార్థులతో నృత్యం చేయించాలి.

బెదిరించడం కూడా హింసయే. హింస వల్ల ఏ వ్యక్తినీ నిజాయితీపరుడుగా మార్చలేము.

కళలు, సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

నాట్యం

6 నుండి 10 తరగతులు

6వ తరగతి	7వ తరగతి	8వ తరగతి	9వ తరగతి	10వ తరగతి
<ol style="list-style-type: none"> 1. నృత్యానికి సంబంధించిన వ్యాయామం, ప్రాథమిక అడుగులు, నమస్కార విధి (అర్థముతో సహా) 2. 'అంగికంభవనం' శ్లోకం (వంచ భూతములతో నమస్వయం చేసి అభినయం) శివునికి 3. భూదేవి శ్లోకం ('భూవందనం') అర్ధసహితంగా 4. సభావందనం - అర్ధసహితంగా 5. నేర్చుకున్న ప్రాథమిక అడుగులను ఒక వరుస క్రమంలో ఒక శబ్దముతోగాని లేదా స్వరముతోగాని పల్లవిలా పాడి ఒక అంశముతో నేర్పించాలి. (ఉదా: శబ్దపల్లవి/ స్వర పల్లవి) 6. పాఠ్యపుస్తకంలోని ఏదేని జానపద/ దేశభక్తి గేయానికి బృంద నృత్యంలో శిక్షణనివ్వాలి. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. చతురస్ర గతిలో 5 జతులు, 3 తీర్మాణములు 2. వినాయక కౌతము 3. పుష్పాంజలి (నృత్యప్రాధాన్యం) 3. స్వరజతి (ఉదా: రారవేణుగోపాల') 4. సిద్ధాంతపరంగా <ul style="list-style-type: none"> అ) హస్తమనగానేమి? వివరణ ఆ) సంయుత, అసంయుత హస్తముల పరిచయం ఇ) నృత్య, నృత్య, నాట్య, అభినయంల నిర్వచనాలు (గురువు గారైనా చేసి చూపించవచ్చు లేదా వీడియోల ద్వారానైనా చూపించవచ్చు) 5. జానపద నృత్యం (మొక్కజొన్న తోటలో) 6. భాగవతంలోని పద్యం-అభినయం (నల్లనివాడు పద్మయనములవాడు) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. వంచగతులలో జతులు-తీర్మాణములు 2. జతిస్వరము 3. శబ్దము (దైవ సంబంధంగాని/ రాజ సంబంధంగాని) (పాఠ్యపుస్తకంలో ఏదేని దైవం గురించి గాని, రాజుల గురించిగాని అంశమున్నచో అనుసంధానించాలి) 4. భక్తి సంబంధమైన కీర్తన 5. చతుర్విదాభినయముల పరిచయం 6. అన్నమాచార్య కీర్తన లేదా రామదాసు కీర్తనకు నృత్యం 7. సంయుత, అసంయుత హస్తముల పేర్లు, వాటిని ప్రదర్శించే విధానం, శ్లోకముతో (అభినయ దర్పణమును అనుసరించి) 8. జానపద నృత్యం (నందూరి సబ్బారావు గారిది) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. లాస్యం అనగానేమి? లాస్యానికి సంబంధించిన నృత్యాంశం (పార్వతీదేవికి సంబంధించినది) 2. తాండవమనగానేమి? తాండవంనకు సంబంధించి 'నృత్య'మునకు సంబంధించిన అంశం (శివునికి సంబంధించినది) 3. నవసరముల పేర్లు (శ్లోకములో) 4. ఆధ్యాత్మరామాయణ కీర్తన 5. జావళి (అభినయం) 6. జానపద నృత్యం 7. పద్యమునకు అభినయం (మనుచరిత్రలోనిది 'ఇంతలు కన్నులుండ') 8. గిరిజన నృత్యము (లంబాడి) 9. భారతీయ శాస్త్రీయ నృత్యముల గురించి పరిచయం (వీడియోల ద్వారా) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. నారాయణతీర్థుల తరంగం 2. అన్నమాచార్య కీర్తన 3. రామదాసు కీర్తన 4. ఆడెనమ్మా శివువు (పుట్టపర్తి నారాయణచార్యులు) 5. బండెనుక బండి కట్టె (జానపద నృత్యం) 6. బృందగిరిజన నృత్యం (థింసా/కోయ)

కళలు - సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

రంగస్థల మాధ్యమం (ఖయేటర్)

1, 2 తరగతులకు

- ప్రకృతి ధ్వనులు - అనుకరణ

పక్షులు, జంతువులు, వాహనాలు మొదగువాటి కదలికలను, శబ్దములను అనుకరించుట.

అభ్యాసాలు:

1. చిన్న చిన్న కథలు చెప్పి వాటిలో వచ్చిన పక్షుల, జంతువుల శబ్దాలను, కదలికలను ప్రదర్శించడం.
 2. ఒకర్ని అద్దంలో ప్రతిబింబంగా, మరొకర్ని పక్షిలాగానో, జంతువులాగానో ఉంచి, వీరు చేసే చర్యలను ప్రతిబింబం అనుకరించేలా చేయడం.
 3. మ్యూజిక్కు అనుగుణంగా తమకిష్టమైన పక్షుల్లాగానో, జంతువుల్లాగానో శరీరాన్ని కదిలించడం.
 4. ఒక పక్షి పేరుగాని, జంతువు పేరుగాని చెప్పి పిల్లలు వాటికి సంబంధించిన శబ్దాలను, కదలికలను చూపించేలా చేయడం.
- అక్షరాలు - పలుకుబడి (తెలుగు పాఠం మాదిరిగా కాకుండా రంగస్థల అభినయ విద్యను దృష్టిలో ఉంచుకొని అభినయ ప్రాధాన్యంగా పిల్లల భాగస్వామ్యంలో నేర్పాలి).
 - అచ్చులు - హల్లులు - గుణింతములను నేర్పించడం.
 - పిల్లలకు అక్షరాల పేర్లు పెట్టి పిలవడం.
 - అలా వచ్చిన పిల్లల చేత వేరే అక్షరాలను పలికించి ఆ పేర్లున్న వాళ్ళని వచ్చేలా చేయడం.
 - అక్షరాలను అట్టముక్కల మీద రాసి వాటిని ఒక డబ్బాలో వేసి ఆ డబ్బా ముందు ముగ్గురు పిల్లల నుంచి 'అ' నుంచి 'ఎ' వరకు అక్షరాలను తీసుకొని వరసగా పేర్చమని చెప్పి ఆ ముగ్గురు పిల్లలకు 'ఎ' నుండి 'అః' వరకు ఇలా చేయించడం. ఇలా తక్కిన అక్షరాలను కూడా ముగ్గురేసి పిల్లలతో చేయించడం.
 - అక్షరాలను అట్టముక్కల మీద రాసి వాటిని పిల్లల మెడలోగాని, భుజానికీగాని వేసి వాళ్ళను అక్షర క్రమం లేకుండా ఒక రైలుబండిలా చేసి.... అక్షర క్రమంలో రైలుబండిలా మారాలని చెప్పి చేయించడం.
 - అలా రైలు బండిలా మారి ప్రయాణిస్తున్నట్లుగా చేయించి, స్టేషన్లో ఆపించి పిల్లల పేర్లు పెట్టి పిలిచి అలా పిలవగా బయటకొచ్చిన పిల్లల మెడలో ఉన్న అక్షరాలను ఇతరులు పలికేలా చేయడం.

పొదుపు చేయవలసిన చోట ఖర్చు చేయకు. ఖర్చు చేయవలసిన చోట పొదుపు చేయకు.

3వ తరగతి	4వ తరగతి	5వ తరగతి
<p>యదార్థానుకరణ (వాస్తవానికి దగ్గరగా అనుకరించడం)</p> <ul style="list-style-type: none"> పక్షుల నడకలు, ధ్వనులు, జంతువుల, వాహనముల కదలికలను వాస్తవానికి దగ్గరగా అనుకరించడం. పిల్లలు తమ శరీరాన్ని యథేచ్ఛగా కదలిస్తుండగా ఒక పక్షి లేదా జంతువు లేదా వాహనం పేరు చెప్పి దానిలా శరీరాన్ని కదలిస్తూ శబ్దాలను ఇవ్వడం. ఒక మ్యూజిక్ లో వివిధ జంతువుల, పక్షుల శబ్దాలను వినిపిస్తూ వాటి వలె శరీర కదలికలను చేయడం. బొమ్మలను చూపిస్తూ, పిల్లలకు కథలు చెప్పడం. పైవిధంగా చెప్పిన కథల్లోని పక్షి, జంతు మాస్కలను పిల్లలకు తొడిగి కథ చెబుతుండగా పిల్లలు అభినయించేలా చేయడం. రుచులు అనుభూతులు తినుబండారాలను పిల్లలు తినేలా చేయడం, తరవాత తిన్న విధానాన్ని ఆ తినుబండారం నిజంగా లేకున్నా పిల్లలు చూపించేలా చేయడం. అలా చేస్తూ నిజంగా తిన్నప్పటి అనుభూతిని ప్రదర్శించేలా చేయడం. సరళ పదాలు - ఒత్తులు. పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి. 	<ul style="list-style-type: none"> ఏకాగ్రత, పరిశీలన, జ్ఞాపకశక్తి. కొన్ని వస్తువులను పిల్లలకు చూపించి వాటిని అదే క్రమంలో చెప్పేలా చేయడం. కొన్ని పోస్టర్లు, gestures ని చిత్రపటాల నుంచి గమనించేలా చేసి తరవాత అనుకరించేలా చేయడం. పిల్లలను ఒక సర్కిల్ (వలయాకారం)లా కూర్చోబెట్టి ప్రతి ఒక్కరి పేరును వాళ్ళకిష్టమైన ఫలం పేరు చెప్పించాలి. తరవాత ప్రతి ఒక్కరూ తన ప్రక్కనున్న ఇరువురికీ ఇష్టమైన పండ్ల పేర్లు చెప్పాలి. రకరకాల భావాలతో ఒక వాక్యాన్నిగాని, పద్యాన్నిగాని పలికించడం. మ్యూజిక్ కు అనుగుణంగా శరీరాన్ని కదిలించడం. సంయుక్తాక్షరాలు, ద్విత్వాక్షరాలు. పద్యపఠనం, గద్యపఠనం. పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి. 	<p>ఏకాగ్రత - పరిశీలన - జ్ఞాపకశక్తి</p> <ul style="list-style-type: none"> బొమ్మలను చూపించి ఒక కథను అల్లి చెప్పేలా చేయించడం. మ్యూజిక్ ద్వారా వేగంగా, మెల్లగా, మరింత మెల్లగా శరీర కదలికలను ప్రదర్శించడం. పిల్లలకొక సమస్యనిచ్చి వాళ్ళ సృజనాత్మక ద్వారా పరిష్కరించేలా చేయడం. అభ్యాసం- రెండు పొట్టేళ్ళు డీకొంటున్నట్టు శరీరాలు తాకకుండా జాగ్రత్తగా దూరం పాటిస్తూ చేయడం. మ్యూజిక్ కు అనుగుణంగా శరీరాన్ని కదిలించడం. పద్య పఠనం - గద్య పఠనం - శ్లోక పఠనం పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి.

6వ తరగతి	7వ తరగతి	8వ తరగతి
<p>శరీరం</p> <ul style="list-style-type: none"> • సంగీత ధ్వనుల ఆధారంగా శరీర కదలికలు. • శరీర కదలికలను తాము ఊహించిన వస్తువులను ప్రదర్శించడం. <p>మనస్సు</p> <ul style="list-style-type: none"> • పరిశీలన, ఏకాగ్రత, జ్ఞాపకశక్తిపై అభ్యాసాలు <p>కంఠస్వరం</p> <ul style="list-style-type: none"> • అర్థస్ఫూర్తితో పద్యం, గద్యం, శ్లోకం చదవడం. • పరస్పర పరిచయం, కథలు చెప్పడం. • పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి. 	<p>శరీరం</p> <ul style="list-style-type: none"> • సంగీత ధ్వనుల ఆధారంగా శరీర కదలికలు. • శరీర కదలికల ద్వారా తాము ఊహించిన వస్తువులను ప్రదర్శించడం. • జానపద నృత్యాలు. • మూకాభినయం (మైమ్). <p>మనస్సు</p> <ul style="list-style-type: none"> • పరిశీలన, ఏకాగ్రత, జ్ఞాపకశక్తి, ఊహశక్తిపై అభ్యాసాలు. <p>కంఠస్వరం</p> <ul style="list-style-type: none"> • అర్థస్ఫూర్తితో చదవాలంటే శ్వాస ప్రక్రియ మీద పట్టుసాధించడం అవసరం. ఇందుకోసం ప్రాణాయామ ప్రక్రియలు చేయాలి. తద్వారా అర్థస్ఫూర్తితో పద్యం, గద్యం, శ్లోకం చదవడం. • పరస్పర పరిచయం, సామూహికంగా కథలు చెప్పడం. దీనివల్ల ఇతరులు చెప్పే సంభాషణలకు అనుకూలంగా మాట్లాడడం అలవాటవుతుంది. • పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి. 	<p>శరీరం</p> <ul style="list-style-type: none"> • నిర్దేశించిన సంగీత ధ్వనులకు అనుకూలంగా శరీర కదలికలు చేయడం. • ఒక్కరు (సోలో) లేదా బృందం (గ్రూప్)గా జానపద నృత్యాలు చేయడం. • మూకాభినయం (మైమ్) ప్రదర్శించడం. <p>మనస్సు</p> <ul style="list-style-type: none"> • పరిశీలన, ఏకాగ్రత, జ్ఞాపకశక్తి, ఊహశక్తిపై అభ్యాసాలు. • అభినయ సమస్యలు (action problems)ను అర్థం చేసుకోవడం. • నూతన అంశాలను జోడించి అభినయించడం (improvisation) <p>కంఠస్వరం మరియు ఉచ్చారణ</p> <ul style="list-style-type: none"> • అర్థస్ఫూర్తితో చదవాలంటే శ్వాస ప్రక్రియ మీద పట్టుసాధించడం అవసరం. ఇందుకోసం ప్రాణాయామ ప్రక్రియలు చేయాలి. తద్వారా అర్థస్ఫూర్తితో పద్యం, గద్యం, శ్లోకం చదవడం. • పరస్పర పరిచయం, సామూహికంగా కథలు చెప్పడం. దీనివల్ల ఇతరులు చెప్పే సంభాషణలకు అనుకూలంగా మాట్లాడడం అలవాటవుతుంది. • ఏకపాత్రలు, ద్విపాత్రాభినయాలు చేయడం. • పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి.

సుఖసంతోషాలనేవి ఒకరికి నీవు ఇచ్చే వాటిపై ఆధారపడి ఉంటాయి. అంతేకాని వారి నుండి నీవు పుచ్చుకునే వాటిపై కాదు.

9వ తరగతి	10వ తరగతి
<p>శరీరం</p> <ul style="list-style-type: none"> • నిర్దేశించిన సంగీత ధ్వనులకు అనుకూలంగా శరీర కదలికలు చేయడం. • ఒక్కరు (సోలో) లేదా బృందం ((గ్రూప్)గా జానపద నృత్యాలు చేయడం. • ఒక్కరుగా, ఇద్దరుగా లేదా బృందంగా మూకాభినయం (మైమ్) ప్రదర్శించడం. <p>మనస్సు</p> <ul style="list-style-type: none"> • పరిశీలన, ఏకాగ్రత, జ్ఞాపకశక్తి, ఊహాశక్తిపై అభ్యాసాలు. • అభినయ సమస్యల (action problems)ను అర్థం చేసుకోవడం. • సాధారణ, జట్టుపరమైన, పాత్రపరమైన, సన్నివేశపరమైన నూతన అంశాలను జోడించి అభినయించడం (improvisation). <p>కంఠస్వరం మరియు ఉచ్ఛారణ</p> <ul style="list-style-type: none"> • అర్థస్ఫూర్తితో చదవాలంటే శ్వాస ప్రక్రియ మీద పట్టుసాధించడం అవసరం. ఇందుకోసం ప్రాణాయామ ప్రక్రియలు చేయాలి. తద్వారా అర్థస్ఫూర్తితో పద్యం, గద్యం, శ్లోకం చదవడం. • పరస్పర పరిచయం, సామూహికంగా కథలు చెప్పడం. దీనివల్ల ఇతరులు చెప్పే సంభాషణలకు అనుకూలంగా మాట్లాడడం అలవాటవుతుంది. • ఏకపాత్రలు, ద్విపాత్రాభినయాలు, గల్చికలు (skits) ప్రదర్శించడం. <p>అనుబంధ అంశాలపై అవగాహన</p> <ul style="list-style-type: none"> • రంగస్థల నిర్మాణం, అలంకరణ • దుస్తులు, మేకప్ మెళకువలు • పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి. 	<p>శరీరం</p> <ul style="list-style-type: none"> • నిర్దేశించిన సంగీత ధ్వనులకు అనుకూలంగా శరీర కదలికలు చేయడం. • ఒక్కరు (సోలో) లేదా బృందం ((గ్రూప్)గా జానపద నృత్యాలు చేయడం. • ఒక్కరుగా, ఇద్దరుగా లేదా బృందంగా మూకాభినయం (మైమ్) ప్రదర్శించడం. <p>మనస్సు</p> <ul style="list-style-type: none"> • పరిశీలన, ఏకాగ్రత, జ్ఞాపకశక్తి, ఊహాశక్తిపై అభ్యాసాలు. • అభినయ సమస్యలు (action problems)ను అర్థం చేసుకోవడం. • సాధారణ, జట్టుపరమైన, పాత్రపరమైన నూతన అంశాలను జోడించి అభినయించడం (improvisation). <p>కంఠస్వరం మరియు ఉచ్ఛారణ</p> <ul style="list-style-type: none"> • అర్థస్ఫూర్తితో చదవాలంటే శ్వాస ప్రక్రియ మీద పట్టుసాధించడం అవసరం. ఇందుకోసం ప్రాణాయామ ప్రక్రియలు చేయాలి. తద్వారా అర్థస్ఫూర్తితో పద్యం, గద్యం, శ్లోకం చదవడం. • పరస్పర పరిచయం, సామూహికంగా కథలు చెప్పడం. దీనివల్ల ఇతరులు చెప్పే సంభాషణలకు అనుకూలంగా మాట్లాడడం అలవాటవుతుంది. • ఏకపాత్రలు, ద్విపాత్రాభినయాలు, గల్చికలు (skits) ప్రదర్శించడం. • లఘునాటికలు, 40 నిమిషాల నిడివిగల నాటికలలో నటించడం. <p>అనుబంధ అంశాలపై అవగాహన</p> <ul style="list-style-type: none"> • రంగస్థల నిర్మాణం, అలంకరణ • దుస్తులు, మేకప్ మెళకువలు • పాఠ్యపుస్తకాలలోని వివిధ సన్నివేశాలను, అంశాలను అభినయింపజేయాలి.

సాంస్కృతిక విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ఖయేటర్ - అనుబంధం

క్రమ సంఖ్య	ప్రధానాంశం	విశ్లేషణ	ఇతరములు
1	శారీరక, మానసిక వాచిక అంశాల వ్యక్తికరణ	<ol style="list-style-type: none"> 1. అనుకరణ 2. ప్రాథమిక భావాత్మక ముఖ కవళికలు 3. వాచిక సంబంధ అంశాల వ్యక్తికరణ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. వివిధ రకాల జంతువులు, వస్తువులు, చలనాలను అనుకరించడం 2. రంగస్థల నటనలో ముఖ కవళికలు ప్రధానమైనవి, సంభాషణలు, వ్యక్తికరణలు పాత్రోచితంగా ఉండాలి.
2	పరస్పర భావవ్యక్తికరణ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ప్రాథమిక స్థాయి సంవాదాలు 2. బొమ్మలతో కలిసి పనిచేయడం 3. పాత్రనిర్వహణ (Role Drama) 4. సద్యోనటన (Improvise) 5. కథలు చెప్పడం (Story telling) 6. పాత్ర నిర్వహణ (Role Playing) 7. నాటకం - పాఠ్యాంశం 	<ol style="list-style-type: none"> 1. చిన్న చిన్న కథలను మాటలతో వ్యక్తికరించడం 2. బొమ్మలనుపయోగించి కథలు చెప్పడం 3. పాత్ర నిర్వహణ 4. పిల్లలను గుంపులుగా చేసి చిన్న చిన్న పాత్రలను వారికి తోచిన విధంగా ప్రదర్శించమనడం 5. చిన్న చిన్న కథలు చెప్పడం 6. వివిధ రకాల పాత్రలను నిమిషకాలంలో నటించడం 7. వేరే Subject లోని అంశాలను నాటకీయంగా చెప్పడం
3	కళాత్మక అనుబంధం	<ol style="list-style-type: none"> 1. పాఠ్యపుస్తకంలోని కవితలు, కథలు, పద్యాలు, జానపద కళారూపాలు మొదలైన వానిని నాటకీకరించడం. 2. వాస్తవ సంఘటనల నాటకీకరణ 3. ప్రాథమిక స్థాయి నాటక రచన 4. చిన్న చిన్న దృశ్యాలను Rehearsals చేసుకోవడం, ప్రదర్శించడం 5. రంగస్థల అలంకరణ, మేకప్ మెళకువలు 	<ol style="list-style-type: none"> 1. పాఠ్యాంశంలోని కథలను పిల్లలతో విడివిడిగా ప్రదర్శింపచేయడం. ఆ తదుపరి ప్రదర్శనపై చర్చ 2. నిజ జీవితంలో వాస్తవ సంఘటనలను నాటకీకరించడం 3. చిన్నచిన్న నాటికలను రచించడం 4. రచించిన వాటిని Rehearsals చేయడం, ప్రదర్శించడం 5. రంగస్థలాన్ని సిద్ధం చేయడం. లైటింగ్, మైక్ సెటింగ్ చేయడం, ప్రదర్శనకు అవసరమైన వస్తుసామగ్రిని తయారు చేయడం, మేకప్ చేయడం.

తెలుగు భాషా వికాసం - విద్యా కార్యక్రమాలు

మన చరిత్ర - సంస్కృతి - సాహిత్యం

ప్రతి మానవ సమాజానికి తనదైన చరిత్ర, సంస్కృతి ఉంటుంది. అది వారి వేషభాషలు, పండుగలు, ఆచారవ్యవహారాలలో వ్యక్తమవుతూ ఉంటుంది. చరిత్రను, సంస్కృతిని సజీవంగా ఉంచి తరవాత తరాలకు అందించేందుకు సాహిత్యం ఉపకరిస్తుంది. నేటితరం పిల్లలకు మన చరిత్ర, సంస్కృతులపట్ల అవగాహన ఉండడం లేదు. అందుచేత పాశ్చాత్య పోకడల విషయం సంస్కృతి ప్రబలుతోంది. మన కళలు, సాహిత్యం, ఆచారవ్యవహారాలపట్ల గౌరవభావం పెంపొందించేయాలంటే ఇవన్నీ పాఠశాల విద్యలో భాగం కావాలి. పిల్లలు నేర్చుకోవాలి.

సిలబస్ అంశాలు:

పల్లెసూక్ష్మలు, ఒగ్గుకథలు, హరికథలు, బుర్రకథలు, చిందుభాగవతం, యక్షగానం వంటి కళారూపాలు మన ప్రాచీన సంస్కృతి, సాంప్రదాయాలను కాపాడుకుంటూ వస్తున్నాయి. మనకు ఎంతో సుసంపన్నమైన జానపద సాహిత్యం ఉంది. అదేవిధంగా అద్భుతమైన సాహిత్యం ఉంది. మంచి పద్యాలు, శ్లోకాలు, సామెతలు, పొడుపుకథలు, చారిత్రక కథలు, సాహసగాథలు, ఆధ్యాత్మిక విషయాలు, నైతికవిలువల గురించి పుస్తకపఠనం చేయించాలి. పై అంశాలపై కథారచన, కవితారచన, వ్యాసరచన చేయించడం ద్వారా మన చరిత్ర, సంస్కృతి సాహిత్యాలపై సదవగాహన కలుగుతుంది.

తెలుగు భాషాభివృద్ధి కోసం నిర్వహించదగిన విద్యా కార్యక్రమాల వివరాలు:

- పాఠశాలలో సరస్వతీ గ్రంథాలయాల ఏర్పాటు.
- పాఠశాల స్థాయి నుండి రాష్ట్ర స్థాయి వరకు తెలుగులో వక్రత్వ, వ్యాసరచన, పద్యధారణ, పద్య కవిత్వం, వచన కవిత్వం, వస్త్రధారణ పోటీల నిర్వహణ.
- తెలుగు భాషా వికాస కార్యక్రమాలను అకడమిక్ క్యాలెండర్లో వ్యవస్థీకృతం చేయడం.
- జిల్లా తెలుగు విజ్ఞాన కేంద్రాలు, జిల్లా విద్యా శిక్షణ సంస్థల ద్వారా స్థానిక తెలుగు భాషా సంస్కృతులపై నిర్వహించే కార్యక్రమాలలో పాల్గొనడం.
- ఈ వారం పద్యం పేరిట ప్రతి వారం పాఠశాలలో ఒక పద్యాన్ని పిల్లలందరికీ ధారణ కలిగించడం.
- 'మన కవులు - కావ్యాలు' శీర్షికన పాఠశాల సారసత్వ సంఘ సమావేశాలలో చర్చలు నిర్వహించడం.
- స్థానిక కళలు, కళాకారులను గుర్తించి పాఠశాలలకు ఆహ్వానించి అవగాహన కార్యక్రమాలు నిర్వహించడం.
- తప్పనిసరిగా జాతీయ దినోత్సవాలు, ముఖ్య దినోత్సవాల సందర్భంగా పాఠశాలలో సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు నిర్వహించడం.
- సర్వమత సమావేశాన్ని చాటి చెప్పేందుకు సర్వమత ప్రార్థనా కార్యక్రమం నిర్వహించడం.
- పాఠశాలలో వారంలో ఒక రోజును తెలుగు భాషా దినంగా ప్రకటించి తెలుగులోనే మాట్లాడేలా చేయడం (తెలుగేతర మాధ్యమ పాఠశాలల్లో).
- జిల్లాస్థాయి, పాఠశాలస్థాయిలో 'మన భాష - మన యాన' పేరిట స్థానిక భాషా పదజాలంపై కార్యక్రమాలు నిర్వహించడం.
- జిల్లాస్థాయి, పాఠశాలస్థాయిలో తెలుగు భాషా వికాసాన్ని చాటేందుకు పిల్లల పత్రికను నిర్వహించడం.

మంచితనం, గొప్పతనం అనేవి సంపదలో కాదు, నిరాడంబరతలోనే ఉన్నాయి.